

Kompetentních pro toto posuzování je v ČR pouze sedm znalců, aktivní jsou jen tři. Účtované znalečné bývá vysoké, někdy hodnocení provádějí i nepsychoiatri.

E. Žigová referovala o objektivních parametrech, které je možno použít při zvažování změny ochranného léčení ústavního na ambulantní.

S. Sedláček zdůraznil vliv premorbidní osobnosti na rozvoj duševní nemoci a na páchání trestné činnosti včetně její motivace.

T. Szymanská přednesla zajímavý případ izolovaného paranoidního bludu vedoucího k obviňování úřednic spojitelný z tunelování.

Významu poruchy osobnosti při výkonu ochranného ústavního sexuologického léčení se věnoval J. Švarc.

P. Pavlovský referoval o několika případech napadení platnosti závěti, když psychický stav již zemřelého zůstavitele lze posoudit jen na základě soudem poskytnuté dokumentace – znalec nemůže hodnotit věrohodnost jednotlivých svědeckých výpovědí, nutné je jen konstatovat jejich existenci a případně se vyjádřit alternativně.

J. Pokora kriticky hodnotil nadužívání i zneužívání ochranného protialkoholního léčení, které je někdy nevhodně indikováno. Musí jít o jasnou závislost na alkoholu a jedinec se musí chtít léčit. Ochranné léčení není trest.

O obtížích a úspěších psychoterapie v průběhu ochranného léčení referovala D. Bakešová.

J. Albrecht podal názorný přehled depotních antipsychotik, která mají široké použití při ochranné psychiatrické léčbě.

A. Franek referoval o zajímavém případě znásilnění, kdy oběť požíla jednu tabletu Hypnogenu a malé množství alkoholu.

Podobně Z. Kalvach uvedl kazuistiku znásilnění jedincem s bohatou psychopatologií v osobní i rodinné anamnéze a v daném případě zpochybnil diagnózu sexuální deviace.

J. Švarc přednesl přehled statistických údajů o ochranném léčení v ČR.

Program uzavřel P. Navrátil exkurzí do historie psychiatrické léčby s videoukázkou lobotomie, která zjevně zapůsobila na emoce posluchačů.

V závěrečném slovu doc. Žukov kladně zhodnotil průběh konference a mj. potěšil účastníky sdělením, že se nadějně scházejí finanční prostředky na obnovení tradice vydávání sborníků v písemné podobě. Ocenil účast slovenských kolegů, za které poděkovala prim. E. Žigová, která pozvala přítomné na příští konferenci, jež se bude za rok konat ve Slovenské republice.

doc. MUDr. Pavel Pavlovský, CSc.
Psychiatrická klinika VFN a 1. LF UK, Praha

z historie

Milí čtenáři, vážené kolegyně a kolegové,

objevili jsme na serveru *Neviditelný pes* příspěvek od pana Petra Anderleho, týkající se profesora Heverocha. Autor byl tak nesmírně laskavý, že umožnil jeho otištění i v našem časopise. V textu je i zmínka o založení Purkyňovy společnosti pro studium duše a nervstva v roce 1919, což znamená, že nás příští rok čeká oslava 100. výročí společnosti, na kterou dnes navazuje právě Psychiatrická společnost ČLS JEP.

Věříme, že Vás krátký historický exkurz zaujme a potěší na duši tak jako nás.

Vaše redakce

ZNAMENITÍ LÉKAŘI V ČESKÝCH ZEMÍCH... (57)

Někdy se na ně zapomíná a někdy na ně zapomínat nelze, protože již zapomenuti jsou a nejsou ani vzpomínáni. A přitom naše země má ve své historii mnoho osobnos-

tí, patřících mezi znamenité představitele vědy lékařské. Zkusíme některé z nich připomenout, byť trochu na přeskáčku.

Lékaři patřili i v minulosti k všestranně vzdělaným lidem, kteří nezdřídka vynikli v mnoha jiných oborech. Byli spisovateli, hudebníky, cestovateli, archeology, botaniky, či dokonce i úspěšnými profesionálními vojáky. Většinou vynikli také proto, že byli nejen odvážní, ale i zdravě sebevědomí. Někteří byli také vynikajícími lékaři, avšak upadli v zapomnutí. Někteří upadnout do zapomnutí měli, nebo se o nich málo ví. Ovšem nikoli jejich vlastní vinou. A zajímavé jsou také okolnosti jejich vzdělávání i kariérních postupů.

Dne 30. ledna 1919 přinesly Národní listy následující zprávu uvedenou titulkem:

PROF. ANTONÍN HEVEROCH PADESÁTNÍKEM

Jak jsme již ohlásili, slavil včera vynikající český psychiatr a filosof, profesor české fakulty lékařské dr. Ant. Heveroch své padesáté narozeniny. V něm pozdravujeme nejen nejbystřejšího českého diagnostika a originálního, mnohostranného vědeckého myslitele, nýbrž i lékaře skutečně lidského, srdcem chápajícího útrapy pacientů nejhůře trpících, nervově a duševně rozrušených. Výčet jeho spisů a článků by podal svědectví jeho odborné psychiatrické a neurologické, neobyčejně rozvětvené pozornosti; ale již tento suchý výčet ukazuje neustále k jiné stránce dušeslovné práce Heverochovy, k filosofické psychologii. Profesor Heveroch je vzácný typ učence, jež fakta odborné vědy vedou k tomu, aby jimi prošel k závěrům filosofické obecnosti, k odpovědím na otázku lidského života. Laikům jsou dobře známy jeho spisy o podivinství, o poruchách jáství, o patologii lidské duše vůbec; ale tato psychiatrická zpytavost vede prof. Heverocha ještě dále, k filosofickému pojetí lidské duše vůbec, a bylo by si vřele přátí, aby nám jednou soustavně podal obraz lidské duše, jak jej pojal svou vzletnou spekulací filosofickou, svým odborným, lékařským poznáním jejích bolestí a stínů a svým srdečně lidským pochopením jejího života. Jeho rozsáhlá klinická zkušenost a jeho živá, dušezpytná pronikavost, o které se mohl přesvědčiti každý, kdo s ním mohl vejíti v osobní styk, spolu s lahodnou literární formou činí jeho spisy přímo románem duše. Prof. Heveroch je z těch padesátníků, jimž blahopřejeme s tisícerými díky a s radostnou důvěrou, že s jeho prací a jeho duchem se často, častěji než dosud, setkáme. Dejž mu k tomu životu zdraví a příležitost!

Antonín Heveroch vychodil obecnou školu ve Vepřku a ve Zlonicích, středoškolská studia absolvoval na gymnáziu ve Slaném. V Praze se původně zapsal na práva, později zvolil studia medicínská, při nichž se již cele zajímal o psychiatrii a neurologii. Během studia absolvoval i odbornou stáž v Paříži. Promoval v roce 1894, v roce 1899 se habilitoval z psychiatrie a neurologie. O pět let později byl mimořádným profesorem, v roce 1908 řídil ústav pro epileptiky v Praze-Libni, v roce 1919 byl jmenován vrchním ředitelem Ústavu pro choromyslné v Praze a v roce 1921 byl jmenován řádným profesorem Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. V několika řádcích úžasná odborná

Profesor MUDr. Antonín Heveroch (19. 1. 1869 – 2. 3. 1927) pocházel z Minic (dnes Kralupy nad Vltavou). Jeho tatínek František Heveroch (1843–1923) byl farním učitelem a sbormistrem. Maminka Majdalena, rozená Štěpničková, byla dcerou gruntovníka Štěpničky z Třebotova.

kariéra, četná studia a praxe. A vydávání mnoha odborných článků a studií.

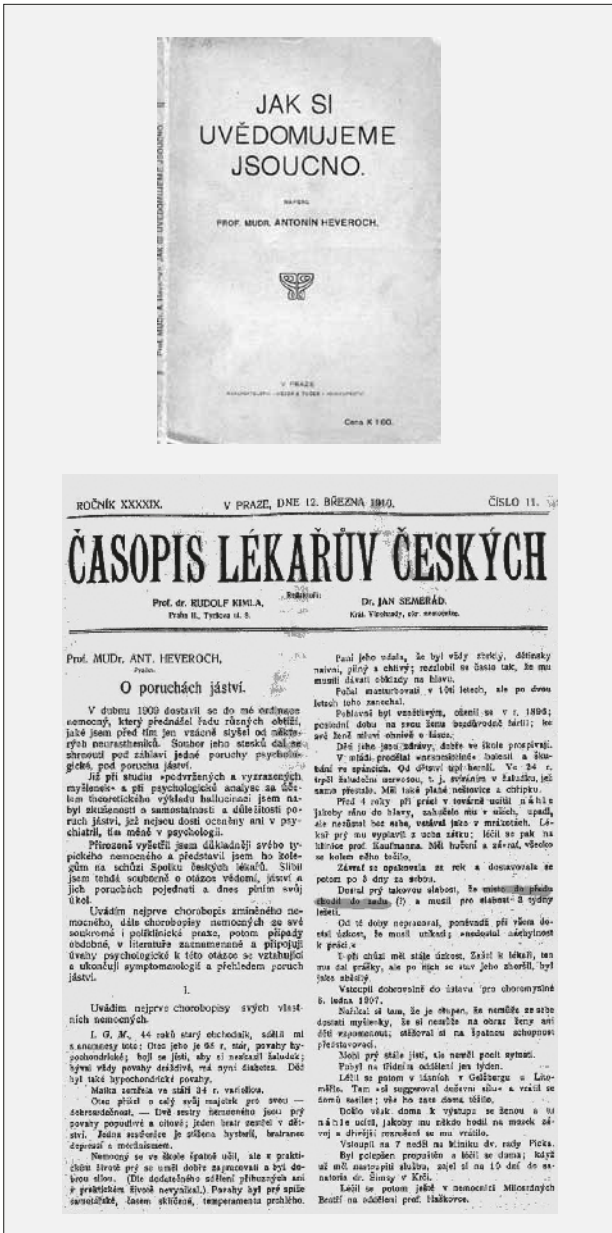
Již od počátku století usilovali čeští lékaři, neurolog profesor MUDr. Ladislav Haškovec (1866–1944) a internista profesor MUDr. Emerich Maixner (1847–1920), o založení odborné české psychiatrické společnosti. Podal se to až profesor Heverochovi, který se v roce 1919 stal předsedou přípravného výboru budoucí „Purkyňovy společnosti pro studium duše a nervstva“. 18. října 1919 se v přednáškovém sále pražského Ústavu pro choromyslné sešla ustavující valná hromada této společnosti, která prohlásila přípravný výbor prvním řádným výborem společnosti, čímž se profesor Heveroch stal jejím prvním řádným předsedou, a v této funkci setrval až do své smrti. Pokračovatelkou této společnosti je dnešní Psychiatrická společnost České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně.

Takto viděl (a portrétoval) profesora Heverocha český malíř a rytec Max Švabinský (1873–1962).

Profesor Heveroch proslul jako autor mnoha titulů, popisujících záhady bludů, halucinací, popisoval i filozofické souvislosti psychologie, podrobně se zabýval neurologií a morfologií. Avšak odmítal některé Freudovy závěry (psychoanalýza). Není divu, že se jeho jméno dostalo i do knihy Jaroslava Haška „Osudy dobrého vojáka Švejka“. Ono to má ovšem i reálný a málo známý podtext.

Jedna z prvních knih profesora Heverocha *Diagnostika chorob duševních* z roku 1904 byla od té doby dlouhá léta základní učebnicí české psychiatrie.

Dne 10. 2. 1911 přineslo České slovo lokálku: „*Na dnešek v noci ve 3/4 na 2 se chtěl vrhnout ze zábradlí Karlova mostu do Vltavy 30letý Jaroslav H. Divadelní vlásenkář Eduard Brauer jej strhl zpět. Policejní lékař shledal silnou nervózu. Dotyčný byl dopraven do ústavu pro choromyslné.*“ A tak se Hašek opravdu ocitá v blázinci, kterému kraloval doktor Antonín Heveroch. Na druhý den Hašek sebevražedný úmysl rozhodně popřel a po čtrnácti dnech byl propuštěn. Poznatky z blázince využil Hašek v kapitole *Švejka před soudními lékaři*, kde se jméno doktora Heverocha několikrát opakuje:

„*Já těm soudním lékařům nic nevěřím,“ poznamenal muž inteligentního vzezření. „Když jsem jednou padělal směnky, pro všechny případy chodil jsem na přednášky k doktoru Heverochovi, a když mě chytili, simuloval jsem paralytika právě tak, jak ho vyličoval pan doktor Heveroch. Kousl jsem jednoho soudního lékaře při komisi do nohy, vypil jsem inkoust z kalamáře a vydělal jsem se, s odpuštěním, pánové, před celou komisí do kouta. Ale za to, že jsem jednomu prokousl to lýtko, uznali mne za úplně zdravého a byl jsem ztracen.“* Poté je Švejka předveden před komisí soudních lékařů, která měla rozhodovat, zdali duševní obzor Švejkův odpovídá všem těm zločinům, pro které jest žalován. Sestávala ze tří neobyčejně vážných pánů s názory, s nichž názor každého jednotlivce lišil se znamenitě od jakéhokoliv názoru druhých dvou. Byly tu zastoupeny tři různé vědecké školy psychiatriů. Jestli v případě Švejkově došlo k úplně shodě mezi těmito vědeckými tábory, dá se to vysvětliti čistě jedině tím ohromujícím dojmem, který na celou komisi učinil Švejka, když vstoupiv v síň, vykřikl, zpozorovav na stěně visící obraz rakouského mocnáře: „*Ať žije, pánové, císař František Josef I.!*“ Věc byla úplně jasnou. Spontánním projevem Švejkovým odpadla celá řada otázek a zůstaly jen některé nejdůležitější, aby s odpovědí potvrzeno bylo prvé mínění o Švejkovi na základě systému doktora psychiatrie Kallersona, doktora Heverocha i Angličana Weikinga. Předseda komise se stručně otázal: „*Stačí?*“, ale přece si ještě jeden s členů vyžádal tuto otázku: „*Kolik je 12897 krát 13863?*“ „*729,*“ odpověděl Švejka nemrkaje. V relaci odevzdané vyšetřujícímu soudci stálo: Níže podepsaní soudní lékaři basirují na úplně duševní otupělosti a vrozeném kretenismu Josefa Švejka, vyjadřujícího se slovy jako „*Ať žije císař František Josef I.*“, kterýžto výrok úplně stačí, aby osvětlil duševní stav Josefa Švejka jako notorického blba.

Nebyl by to ovšem zručný mystifikátor Jaroslav Hašek, kdyby průběh a důvod svého pobytu v Heverochově ústavu nepopsal v povídce „*Psychiatrická záhada*“, otištěné již v dubnu téhož roku v časopise *Karikatury*. Jenže nositelem děje byl namísto Haška jakýsi pan Hurych, předseda abstinentního sdružení, a zachráncem kadeřník Bílek ze Smíchova.

Profesor Heveroch měl řadu žáků, kteří ho připomínali velice rádi. Patřil mezi ně i profesor MUDr. Vladimír Vondráček (1895–1978), náš přední psychiatri a zakladatel české lékařské psychologie. Ten na profesora Heverocha vzpomínal často ve svých knihách a v příležitostných textech. Představoval ho jako výborného vypravěče, školitele a organizátora, který měl smysl pro

humor. Takový byl profesor MUDr. Antonín Heveroch i ve vzpomínkách dalších svých žáků a spolupracovníků. Bohužel, odešel z tohoto světa poněkud předčasně, v osmapadesáti letech.

V roce 1918 vytvořil vynikající český sochař, osobní přítel profesora Heverocha, Jaroslav Horejce (1886–1983), originální náhrobek rodiny Heverochovy na Vinohradském hřbitově. Funerální plastiku tvoří socha nahé, ale přitom velice cudné ženy. Štíhlá figura serpentínata z růžového travertinu působí jako svěbytný projev manýrismu. Podstavec náhrobní sochy je dílem architekta Jana Kotěry (1871–1923). Díla sochaře Jaroslava Horejce, žáka Stanislava Suchardy (1866–1916), jsou zastoupena ve všech světových uměleckých muzeích, on sám je například autorem postavy Golema z filmu *Císařův pekař a Pekařův císař* (1952). Původně měla hrob rodiny Heverochovy zdobit plastika „Raněný“ sochaře Jana Štursy (1880–1925). Profesor Heveroch se sám rozhodl pro výtvarné řešení Horejcovu.

Petr Anderle
e-mail: petr.anderle@tiscali.cz,
ondrejnikrozhledna@seznam.cz

referáty z literatury

Andalib S, Emamhadi MR, Yousefzadeh-Chabok S et al. Maternal SSRI exposure increases the risk of autistic offspring: A meta-analysis and systematic review

(Vystavení matek inhibitorům zpětného vychytávání serotoninu zvyšuje riziko autistického potomka: metaanalýza a systematický přehled)
European Psychiatry 2017; 45: 161–168

Selektivní inhibitory zpětného vychytávání serotoninu (SSRI-selective serotonin reuptake inhibitors) jsou nejčastější antidepressiva používaná k zabránění mateřské těhotenské depresi. Existuje narůstající literatura posuzující spojitost prenatální expozice SSRI s poruchou spektra autismu (ASD – autism spectrum disorder). Autoři z univerzitních a výzkumných pracovišť v Íránu (Rasht, Tabriz) a Dánsku (Odense) ve svém systematickém přehledu s metaanalýzou posoudili lékařskou literaturu a shrnuli výsledky týkající se spojitosti prenatální expozice SSRI a ASD.

Využitím šesti databází byly zjištěny publikované výzkumy v angličtině do června r. 2016 s klíčovými slovy vztahujícími se k tématu studie autorů.

Společné výsledky studií prokázaly spojitost mezi prenatální expozicí SSRI a ASD (OR = 1,82, 95%CI = 1,59–2,10).

Podle závěrečného konstatování autorů důkazy z jejich současné studie naznačují, že prenatální expozice SSRI je spojena s vyšším rizikem ASD.

Peluso S, De Rosa A, De Lucia N et al. Animal-assisted therapy in elderly patients: Evidence and controversies in dementia and psychiatric disorders and future perspectives in other neurological diseases

(Léčba s asistencí zvířete u starších pacientů: důkazy a spory u demence a psychiatrických poruch a budoucí perspektivy u jiných neurologických chorob)
Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology 2018; 31 (3): 149–157

Cílem této studie bylo posoudit literaturu o léčbě s asistencí zvířete (AAT – animal-assisted therapy) pro starší lidi s demencí a psychiatrickými chorobami (schizofrenie, deprese). Jsou navrženy též jiné oblasti možného využití AAT.

Léčba s asistencí zvířete zahrnuje skupinu nefarmakologických intervencí usilujících o zlepšení lidského zdraví prostřednictvím využití cvičených nebo necvichených zvířat. V posledních desetiletích byla AAT zkoušena u různých neurologických a psychiatrických poruch. U pacientů s demencí se zdá, že interakce se zvířaty má pozitivní vliv na agresivitu a úzkost a na zlepšení kvality života a dovedností v oblasti vztahů. U psychiatrických pacientů se zdá, že AAT zvyšuje motivaci a sebevědomí, zlepšuje sociální chování a snižuje obecné problémy s chováním.

MUDr. Jaroslav Veselý